

Giáo dục bảo vệ môi trường theo tiếp cận học tập dựa vào trải nghiệm cho trẻ 5-6 tuổi ở các trường mầm non huyện Bình Chánh, Thành phố Hồ Chí Minh

Nguyễn Thị Hồng Hạnh*

*Trường MN Hoa Thiên Lý 2, xã Vĩnh Lộc B, huyện Bình Chánh, TP Hồ Chí Minh

Received: 16/9/2024; Accepted: 24/9/2024; Published: 6/10/2024

Abstract: Environmental protection education for preschool children is a necessary content, because this is an important stage in the formation of children's awareness and habits. That has been stipulated in the Early Childhood Education Program and confirmed in many other legal documents. The ultimate goal of environmental protection education is to help form awareness, attitudes and behaviors to live sustainably and responsibly towards the environment. Experiential learning is an important learning theory, highlighted by educational psychologist David Kolb. This theory believes that learning is not just a passive process of receiving information but an active process, in which practical experience plays a central role in forming knowledge, skills and thinking. Using the retrospective method of related research, this article focuses on proposing ways to apply David A. Kolb's experiential learning model to educate environmental protection behavior for preschool children. The 4 steps in the experiential learning process have been analyzed and instructions on how to specifically apply them. The author of the article proposes principles when applying the model. Although the flexibility is emphasized, the most important thing is to ensure that children can experience, "trial and error" under the organization and guidance of teachers. Preschool teachers let children build their own understanding and behavior. The results of this study continue to contribute to opening up the way to flexibly apply the experience-based learning model to educate other content for preschool children.

Keywords: Environmental protection education, experiential learning approach, 5-6 year old children, kindergartens in Binh Chanh district,

1. Đặt vấn đề

Đặc điểm nổi bật của học tập dựa trên trải nghiệm (HTDTTN) là trải nghiệm của người học chiếm vị trí trung tâm trong mọi cân nhắc về tất cả các sự kiện trong cuộc sống hiện tại hoặc những sự kiện phát sinh từ sự tham gia của người học vào các hoạt động do giáo viên và người hướng dẫn thực hiện. Yếu tố then chốt của HTDTTN gọi là EBL là người học phân tích trải nghiệm của họ bằng cách phản ánh, đánh giá và tái cấu trúc nó. EBL được các nhà giáo dục đặc biệt quan tâm vì nó bao gồm học tập không chính quy, học tập suốt đời, học tập ngẫu nhiên và học tập tại nơi làm việc. EBL dựa trên một tập hợp các giả định về việc học hỏi kinh nghiệm.

Học qua trải nghiệm là một phạm trù bao hàm nhiều phương pháp, trong đó, người dạy khuyến khích người học tham gia trải nghiệm thực tế, sau đó phản ánh, tổng kết lại để chủ động thu nhận kiến thức, tăng cường hiểu biết, phát triển kỹ năng và phát triển năng lực của bản thân, tiến tới đóng góp cho

cộng đồng và xã hội. Các nghiên cứu gần đây cho thấy sự vận dụng rộng rãi của lý thuyết học tập trải nghiệm vào các lĩnh vực giáo dục ở các cấp học. Kết quả của bài viết này cho thấy rõ hơn tính phù hợp của lý thuyết này trong GDBVMT cho trẻ với đích cuối cùng là các hành vi bảo vệ môi trường, từ đó mở ra các hướng vận dụng linh hoạt hơn lý thuyết trong các bối cảnh và nội dung giáo dục cho trẻ em.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Phương pháp nghiên cứu

- Sử dụng phương pháp nghiên cứu lý luận: điều tra bằng phiếu hỏi, phỏng vấn, quan sát, phân tích, thực nghiệm, tổng hợp, khái quát hóa các bài nghiên cứu, bài báo, bài viết, tài liệu có liên quan.

- Cơ mẫu, địa bàn và thời gian khảo sát: Nghiên cứu được thực hiện trên 120 trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi (trong đó có 60 trẻ gái và 60 trẻ trai) ở 3 trường MN Hoa Thiên Lý 2, Hoàng Anh 2, Baby của huyện Bình Chánh, TP Hồ Chí Minh. Thời điểm tiến hành nghiên cứu vào tháng 5 năm 2024.

2.2. Kết quả nghiên cứu

2.2.1. Mô hình học tập dựa vào trải nghiệm của David Kolb

a. Học tập dựa vào trải nghiệm (HTDVTN)

HTDVTN là một phương pháp giáo dục mà ở đó kiến thức được thu nhận thông qua các hoạt động và trải nghiệm thực tế, thay vì chỉ thông qua lý thuyết truyền thống. Các lý thuyết và mô hình HTDVTN đã được phát triển nhằm khai thác hiệu quả nhất việc học thông qua việc “làm” và “trải nghiệm”.

Giáo dục bảo vệ môi trường (GDBVMT) thông qua tiếp cận HTDVTN cho trẻ em 5-6 tuổi đề cao việc học từ các hoạt động thực tế, giúp trẻ nhận thức về môi trường xung quanh qua các trải nghiệm cụ thể. Ở độ tuổi này, trẻ rất tò mò và hứng thú với thế giới tự nhiên, do đó việc khám phá và tương tác trực tiếp với môi trường thông qua các hoạt động như trồng cây, quan sát động thực vật, thu gom rác tái chế, hay tham gia vào các chuyến dã ngoại sinh thái không chỉ kích thích sự hứng thú học hỏi của trẻ mà còn giúp chúng phát triển một niềm yêu mến và trách nhiệm đối với môi trường sống của mình.

Các hoạt động được thiết kế dựa trên nguyên tắc học mà chơi, chơi mà học, giúp trẻ học được cách quan sát, đặt câu hỏi, và tìm kiếm lời giải cho các vấn đề môi trường một cách tự nhiên. Trong quá trình này, trẻ cũng học được giá trị của việc làm việc nhóm, sự kiên nhẫn, và tầm quan trọng của việc BVMT thông qua việc giữ gìn và chăm sóc cho thiên nhiên.

Đặc biệt, áp dụng tiếp cận HTDVTN trong GDMT cho trẻ 5-6 tuổi còn góp phần hình thành nên những thói quen BVMT từ sớm, là nền tảng vững chắc cho sự phát triển của thế hệ tương lai có ý thức về môi trường và biết cách sống hòa bình với thiên nhiên. Qua đó, GDBVMT theo tiếp cận này không chỉ đem lại lợi ích cho cá nhân trẻ em mà còn góp phần vào sự phát triển bền vững của xã hội và hành tinh chúng ta.

* Sự cần thiết của HTDVTN đối với trẻ MN

Học tập nói chung cũng như các hoạt động với trẻ MN nói riêng được tổ chức theo tiếp cận dựa vào trải nghiệm chính là xu hướng học thông qua việc khám phá thế giới xung quanh bằng các giác quan và hành động thực tế. Đây là giai đoạn quan trọng trong sự phát triển toàn diện của trẻ, và phương pháp học tập này mang lại nhiều lợi ích thiết yếu cho sự hình thành nhân cách, trí tuệ, và kỹ năng xã hội của trẻ.

b. Mô hình HTDVTN của David Kolb

Mô hình HTDVTN của David Kolb là một chu

trình tuần hoàn khép kín hình xoắn ốc gồm có 4 giai đoạn [3]. David Kolb cho rằng, tất cả những gì con người đã trải nghiệm đều tham gia vào quá trình hoạt động học tập và con người đạt đến tri thức mới bằng cách trải nghiệm”. Học tập hiệu quả được nhìn thấy khi một người tiến bộ qua một chu kỳ gồm: (1) Có trải nghiệm cụ thể; (2) Quan sát và suy ngẫm về trải nghiệm đó; (3) Hình thành các khái niệm trừu tượng (phân tích) và khái quát hóa (kết luận); (4) Được sử dụng để kiểm tra một giả thuyết trong các tình huống tương lai, dẫn đến những trải nghiệm mới.

Trong mô hình này, David Kolb nhấn mạnh kinh nghiệm đóng vai trò trung tâm trong quá trình học: “Kết quả của kiến thức là sự kết hợp giữa nắm bắt kinh nghiệm và chuyển đổi nó”. Sự tương tác giữa kiến thức mới/kinh nghiệm mới và kiến thức/kinh nghiệm đã có chính là phần quan trọng nhất trong mô hình này. Kết quả của giai đoạn trước là điểm khởi đầu, điểm tựa của giai đoạn sau. Kiến thức kinh nghiệm mới được hình thành được đưa vào kiểm nghiệm trong tình huống mới và nó lại trở thành kinh nghiệm có sẵn và là khởi đầu của một chu trình giáo dục trải nghiệm mới. Hoàn thành quy trình này dẫn đến kinh nghiệm mới, thiết lập một quy trình mới.

2.2.2. Vận dụng mô hình học tập dựa vào trải nghiệm để giáo dục hành vi BVMT cho trẻ MN

a. **Khái niệm** GDBVMT của trẻ MN: Là hành động có mục đích, có ý thức nhằm giữ gìn, ngăn chặn, phòng ngừa, hạn chế các tác động xấu đến các nhân tố tự nhiên và xã hội cần thiết cho sự sống của mọi người xung quanh; biết sử dụng tiết kiệm và hợp lý nguồn tài nguyên thiên nhiên [4].

b. Mục tiêu GDBVMT cho trẻ MN

Mục tiêu GDBVMT cho trẻ MN thống nhất với các mục tiêu giáo dục phát triển toàn diện trẻ MN, hướng đến các giá trị của con người trong thời đại mới [1], [6]:

c. Nội dung GDBVMT cho trẻ MN

Trong Chương trình GDMN Việt Nam, nội dung GDBVMT cho trẻ gồm các kiến thức về môi trường và thái độ quan tâm BVMT (Tiết kiệm điện, nước; Giữ gìn vệ sinh môi trường; Bảo vệ chăm sóc con vật và cây cối). GDBVMT BVMT với trẻ MN hướng đến đích cuối cùng là trang bị cho các con hiểu biết và có hành vi tích cực đối với môi trường. Các tài liệu hướng dẫn cụ thể về vấn đề này chỉ ra rằng, giáo dục hành vi BVMT cho trẻ MN tập trung vào các vấn đề cơ bản sau:

Nội dung 1: Con người và môi trường sống

Nội dung 2: Con người với động vật, thực vật

Nội dung 3: Con người với một số hiện tượng thiên nhiên

Nội dung 4: Con người và tài nguyên (đất, nước, rừng và danh lam thắng cảnh)

d. Vận dụng mô hình học tập qua trải nghiệm để GDBVMT cho trẻ MN

d.1. Nguyên tắc vận dụng mô hình

- Vận dụng linh hoạt: có thể bắt đầu bằng bất cứ bước nào trong quy trình.

- Trải nghiệm toàn diện: Trẻ phải được trải nghiệm, thực hành (bằng nhiều cách khác nhau) trong cả 4 giai đoạn của quy trình, đảm bảo có sự kết nối giữa kinh nghiệm cũ và kinh nghiệm mới.

- Trẻ được phản hồi kinh nghiệm: qua hoạt động, trẻ được quan sát, suy ngẫm, phân tích, liên hệ, suy luận, chiêm nghiệm. Mỗi trẻ được tự đúc kết kinh nghiệm riêng của bản thân dựa trên những trải nghiệm mà chúng có.

- Đa dạng, hấp dẫn các hoạt động mà GVMT tổ chức trong 4 bước: để thu hút trẻ tham gia vào tương tác trực tiếp với môi trường. Giáo viên đóng vai trò dẫn dắt, gợi mở và hỗ trợ phù hợp với trải nghiệm của từng trẻ.

- Môi trường mở, khuyến khích và tạo cơ hội để mỗi đứa trẻ đều có thể “học” được một cái gì đó liên quan đến hành vi BVMT từ những trải nghiệm của bản thân chúng. Vận dụng chúng trong bối cảnh mới.

- Tận dụng chính bối cảnh của địa phương/điều kiện thực tiễn nơi trẻ sinh sống, với các vấn đề về môi trường gần gũi để “nhúng” đứa trẻ vào trong đó, từ đó chú trọng vào hình thành và củng cố ở trẻ các hành vi BVMT một cách thiết thực, hiệu quả và bền vững.

- Giáo viên tham gia với vai trò là người chỉ dẫn, thúc đẩy quá trình học tập; trẻ cần được tự trải nghiệm; từ đó, đúc kết nên kinh nghiệm mới cho bản thân.

d.2. Cách vận dụng mô hình

Có nhiều cách thức để giáo dục hành vi BVMT cho trẻ MN, trong đó tiếp cận lí thuyết trải nghiệm một cách sáng tạo trong quá trình giáo dục này là phù hợp. Các bước tiến hành như sau:

Bước 1- Tổ chức cho trẻ tham gia vào các trải nghiệm cụ thể: Mục tiêu của bước này là giúp trẻ trực tiếp tham gia vào các hoạt động liên quan đến môi trường, từ đó trẻ có thể cảm nhận, khám phá và học hỏi thông qua những trải nghiệm thực tế.

Bước 2 - Quan sát và phản hồi: Mục tiêu của

bước này là giúp trẻ phát triển khả năng quan sát, tư duy, và phản hồi thông qua các hoạt động mà trẻ đã tham gia. Điều này không chỉ củng cố kiến thức đã học mà còn khuyến khích trẻ diễn đạt cảm nhận, suy

Bước 3 - Hình thành khái niệm: Mục tiêu của bước này là giúp trẻ tổng hợp những trải nghiệm, quan sát và phản hồi từ các hoạt động trước đó để hình thành các khái niệm cơ bản về môi trường và ý thức bảo vệ môi trường.

Bước 4 - Thử nghiệm tích cực: Mục tiêu của bước này là tạo cơ hội cho trẻ áp dụng những khái niệm đã học và trải nghiệm vào thực tế một cách chủ động và tích cực của trẻ.

3. Kết luận

Có nhiều cách thức để GDBVMT cho trẻ em, trong đó giáo dục theo phương pháp dựa vào trải nghiệm là một cách thức rất hiệu quả và phù hợp với lứa tuổi MN. Phương pháp này không chỉ giúp trẻ hiểu biết về môi trường mà còn khuyến khích trẻ tham gia trực tiếp vào các hoạt động thực tế, từ đó hình thành thói quen và ý thức bảo vệ môi trường. Đây là những giá trị cần thiết mà chúng ta cần hướng tới trong giáo dục trẻ, bởi chúng tạo nền tảng cho một thế hệ công dân tương lai có trách nhiệm với cộng đồng và thiên nhiên.

Tài liệu tham khảo

[1] Hoàng Thị Phương, Nguyễn Thị Thanh Thủy, Lê Thanh Vân, Hoàng Thị Oanh, Nguyễn Thị Xuân, *Mục tiêu GDMT cho trẻ ở trường MN*

[2] Nguyễn Thị Xuân (2021), *Giáo dục hành vi BVMT qua trải nghiệm cho trẻ cấp MN*

[3] Võ Trung Minh, “*Vận dụng mô hình giáo dục trải nghiệm (David Kolb) trong dạy học ở Tiểu học*”, Tạp chí GD, Số 332 (Kỳ 2-4/2014), tr 23, 24, 25

[4] Lê Thị Kim Anh, (2021), *Giáo dục hành vi BVMT qua trải nghiệm cho trẻ mẫu giáo 4-5 tuổi*, Luận án Tiến sĩ, Trường ĐHSP. Hà Nội, tr.26.

[5] Bộ Giáo dục và Đào tạo, (2020), Chương trình GDMN (Thông tư số: 51/2020/TT-BGDĐT ngày 31/12/2020 về Sửa đổi, bổ sung một số nội dung của Chương trình GDMN (Thông tư số 17/2009/TT-BGDĐT ngày 25/7/2009), đã được sửa đổi, bổ sung bởi Thông tư số 28/2016/TT-BGDĐT ngày 30/12/2016). Hà Nội

[6] Trần Lan Hương, (2008), *Kiểm nghiệm Hội thảo GDBVMT trong giáo dục MN*.

[7] David A. Kolb, Richard E. Boyatzis, Charalampos Mainemelis, (2001), *Experiential Learning Theory: Previous Research and New Directions*, eBook ISBN 9781410605986.